

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

ПІДРУЧНИК

Стереотипне видання

За загальною редакцією доктора, економічних наук, професора Говорушко Т.А.

Видавництво «Магнолія 2006»

Львів

УДК 336:005(075.8)

Ф 59

*Відтворення цієї книги або будь-якої її частини
заборонено без письмової згоди видавництва.
Будь-які спроби порушення авторських прав
переслідуватимуться у судовому порядку.*

Рецензенти:

Кондрашихін А.Б., – д.е.н., професор, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління;

Коваленко Л.О., – к.е.н., професор кафедри фінансів Чернігівського державного інституту економіки і управління;

Коренюк П.І., – д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної підготовки та перепідготовки Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Фінансовий менеджмент : підручник. Стереотипне видання / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко, [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко. – Львів: Видавництво ПП «Магнолія 2006» – 344с.

ISBN 978-617-574-100-9

«Магнолія 2006»

У підручнику розкривається теорія і практика фінансового менеджменту. Зміст підручника відповідає програмі навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» для студентів спеціальностей 7.03050801 і 8.03050801 «Фінанси і кредит», що дозволяє сформувати у студентів сучасні знання про сутність фінансового менеджменту, систему його забезпечення, управління грошовими потоками, прибутком, активами, інвестиціями, фінансовими ризиками підприємства. В підручнику також розглянуто вартість і оптимізацію структури капіталу підприємства, аналіз його фінансових звітів та управління фінансами підприємства з позиції вартісно – орієнтованого підходу.

Підручник буде корисним викладачам, аспірантам та всім, хто бажає професійно знати все про сучасний фінансовий менеджмент.

УДК 336:005(075.8)

ББК 65.261-21 я73

Ф 59

ISBN 978-617-574-100-9

©Мартиненко В.П., Н.І. Климаш,
К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко, та ін.
© «Магнолія 2006»

ЗМІСТ

ВСТУП	7
Тема 1. Теоретичні та організаційні основи фінансового менеджменту	10
1.1. Сутність фінансового менеджменту	10
1.2. Мета, задачі та функції фінансового менеджменту та принципи його організації.....	16
1.3 Стратегія і тактика фінансового менеджменту	20
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>27</i>
<i>Тести .....</i>	<i>27</i>
<i>Глосарій .....</i>	<i>32</i>
<i>Список використаних джерел .....</i>	<i>32</i>
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	34
2.1. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту.....	34
2.2. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.....	38
2.3. Фінансовий аналіз діяльності підприємства.....	42
2.4. Системи і методи фінансового планування.....	45
2.5. Система внутрішнього фінансового контролю та контролінгу.....	47
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>51</i>
<i>Тести .....</i>	<i>52</i>
<i>Глосарій .....</i>	<i>55</i>
<i>Список використаних джерел .....</i>	<i>56</i>
Тема 3. Управління грошовими потоками на підприємстві.....	57
3.1. Грошові потоки як об'єкт управління. Сутність і класифікація грошових потоків.....	57
3.2. Основні цілі, принципи, методи та інструменти управління грошовими потоками.....	62
3.3. Оптимізація грошових потоків підприємства.....	70
3.4. Планування грошових потоків.....	73
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>79</i>
<i>Тести .....</i>	<i>79</i>
<i>Глосарій .....</i>	<i>81</i>
<i>Список використаних джерел .....</i>	<i>81</i>
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	82
4.1. Сутність і необхідність визначення вартості грошей у часі для здійснення фінансових розрахунків.....	82
4.2. Визначення майбутньої вартості грошей.....	86
4.3. Визначення теперішньої (поточної) вартості грошей.....	92
4.4. Методика визначення вартості ануїтетів.....	96
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>100</i>
<i>Тести .....</i>	<i>100</i>

<i>Глосарій</i>	102
<i>Список використаних джерел</i>	103
Тема 5. Управління прибутком	104
5.1. Значення управління прибутком підприємства у фінансовому менеджменті.....	104
5.2. Формування прибутку від операційної діяльності.....	108
5.3. Управління операційним прибутком підприємства.....	112
5.4. Формування та розподіл чистого прибутку.....	115
<i>Контрольні питання</i>	119
<i>Тести</i>	119
<i>Глосарій</i>	120
<i>Список використаних джерел</i>	121
Тема 6. Управління активами	122
6.1. Завдання, тактика та стратегія управління активами підприємства.....	122
6.2. Управління оборотними активами підприємства.....	134
6.3. Особливості управління необоротними активами підприємства.....	145
<i>Контрольні питання</i>	147
<i>Тести</i>	148
<i>Глосарій</i>	149
<i>Список використаних джерел</i>	150
Тема 7. Вартість і оптимізація структури капіталу	151
7.1. Економічна сутність капіталу.....	151
7.2. Визначення вартості капіталу.....	161
7.3. Оптимізація структури капіталу.....	168
<i>Контрольні питання</i>	173
<i>Тести</i>	173
<i>Глосарій</i>	175
<i>Список використаних джерел</i>	176
Тема 8. Управління інвестиціями	177
8.1. Сутність і класифікація інвестицій.....	177
8.2. Зміст і завдання управління інвестиціями на підприємстві.....	182
8.3. Управління реальними інвестиціями. Оцінка ефективності реальних інвестиційних проєктів.....	186
8.4. Управління фінансовими інвестиціями.....	195
<i>Контрольні питання</i>	200
<i>Тести</i>	200
<i>Глосарій</i>	202
<i>Список використаних джерел</i>	203
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	204
9.1. Сутність та класифікація фінансових ризиків.....	204
9.2. Концептуальні засади та способи управління фінансовими ризиками діяльності підприємств у ринковому середовищі.....	210

9.3. Методи оцінки фінансового ризику в управлінському процесі.....	217
<i>Контрольні питання</i>	221
<i>Тести</i>	222
<i>Глосарій</i>	223
<i>Список використаних джерел</i>	225
Тема 10. Аналіз фінансових звітів.....	226
10.1. Фінансова звітність підприємства як основна інформаційна база фінансового аналізу.....	226
10.2. Аналіз балансу підприємства.....	233
10.3. Аналіз звіту про фінансові результати (сукупний дохід) підприємства.	237
10.4. Аналіз звіту про рух грошових коштів.....	241
10.5. Аналіз звіту про власний капітал. Аналіз основних фінансових коефіцієнтів.....	244
<i>Контрольні питання</i>	249
<i>Тести</i>	250
<i>Глосарій</i>	251
<i>Список використаних джерел</i>	252
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування.....	253
11.1. Сутність, мета, завдання, принципи та інформаційна база фінансового планування і прогнозування.	253
11.2. Методи фінансового прогнозування і планування та його класифікація.....	258
11.3. Прогнозування та два рівні фінансового планування.	263
<i>Контрольні питання</i>	272
<i>Тести</i>	272
<i>Глосарій</i>	274
<i>Список використаних джерел</i>	275
Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві.....	276
12.1. Поняття фінансової кризи на підприємстві та її параметри.	276
12.2. Сутність антикризового фінансового управління в сучасних умовах розвитку економіки.....	280
12.3. Модельний інструментарій прогнозування кризи на підприємстві.....	286
12.4. Санація як ключовий інструмент антикризового фінансового управління.	291
<i>Контрольні питання</i>	295
<i>Тести</i>	295
<i>Глосарій</i>	296
<i>Список використаних джерел</i>	297
Тема 13. Управління фінансами підприємства з позицій вартісно-орієнтованого підходу	298

13.1. Сутність управління фінансами підприємства на основі вартісно-орієнтованого підходу.....	298
13.2. Підходи та методи щодо оцінки вартості підприємств.	302
13.3. Формування системи фінансового менеджменту націленого на зростання вартості підприємства.....	313
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>317</i>
<i>Тести .....</i>	<i>318</i>
<i>Глосарій .....</i>	<i>319</i>
<i>Список використаних джерел .....</i>	<i>320</i>
Відповіді на тести	321
Практикум до теми 10.....	322
Додаток А.....	335
Додаток Б.....	336
Додаток В.....	337
Додаток Г.....	338
Додаток Д.....	339

ВСТУП

Система підготовки фахівців економістів освітньо-кваліфікаційного рівня – магістр та спеціаліст – має забезпечувати оволодіння теорією, методологією і методикою пізнання і вивчення управління фінансами підприємств. Дисципліна «Фінансовий менеджмент» є практичним продовженням цілого ряду теоретичних і методологічних спеціальних фінансових навчальних курсів. Вона вивчає форми прояву економічних законів у сфері фінансового менеджменту підприємств.

Складний етап трансформації економіки України актуалізував потребу у вивченні фінансового менеджменту – науки управління фінансами підприємства, спрямованої на досягнення стратегічних і тактичних цілей суб'єктів підприємницької діяльності. Сучасний фінансовий менеджмент – це набір інструментів, методів та підходів до планування, організації розподілу фінансових ресурсів та контролю фінансових результатів діяльності підприємця для досягнення мети та підвищення економічної ефективності.

Модернізація навчального процесу в руслі вимог Болонської декларації передбачає значне збільшення обсягів самостійної роботи студентів (до 50-60%), індивідуалізацію навчання, що потребує належного науково-методичного забезпечення навчального процесу з дисципліни «Фінансовий менеджмент».

У представленому підручнику, враховуючи вимоги часу, розглянуто комплекс питань управління фінансами підприємства, яким повинен володіти менеджер середньої і вищої ланки. Особлива увага приділена теорії та практиці управління прибутком і грошовими потоками, визначенню вартості фінансових ресурсів, які залучені до діяльності підприємства з різних джерел. Викладаються принципи та механізм управління окремими складовими активів підприємства. Висвітлюється теорія і практика застосування операційного, фінансового та комбінованого важелів для управління прибутком і структурою капіталу. Використана методика аналізу фінансової звітності, розробки фінансового плану і вироблення антикризової фінансової політики, проведення фінансової санації та реструктуризації підприємства. Наведені в книзі цифрові дані відповідають офіційним статистичним показникам.

Зміст підручника відповідає навчальній програмі з дисципліни «Фінансовий менеджмент», затвердженої Міністерством освіти і науки України і його вивчення студентами забезпечить досягнення мети викладання навчальної дисципліни. Її сутність полягає у формуванні системи знань з теорії, методології та практичного здійснення управління фінансами підприємств, операційною та інвестиційною діяльністю, визначенні стратегії і тактики фінансового забезпечення суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин і динамічного розвитку економіки.

Основними завданнями дисципліни «Фінансовий менеджмент» є вивчення сутності та методологічних основ фінансового менеджменту, управління фінансовими ризиками та застосування інструментів антикризового управління грошовими потоками, прибутком, інвестиціями, активами; оволодіння методикою визначення вартості капіталу та опанування способів оптимізації його структури.

Після вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- ⇒ основні задачі, які вирішуються системою фінансового управління підприємством;
- ⇒ технологію аналізу грошових потоків підприємства;
- ⇒ методологію розрахунку вартості у часі;
- ⇒ теоретичні засади операційного аналізу;
- ⇒ заходи прискорення оборотності оборотних коштів;
- ⇒ теорії структури капіталу;
- ⇒ методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів;
- ⇒ основні правила ризик-менеджменту;
- ⇒ методологію фінансового планування;
- ⇒ заходи антикризового управління підприємством.

вміти:

- ⇒ оцінювати якість управління підприємством на основі аналізу його грошових потоків;
- ⇒ систематизувати витрати підприємства, проводити розрахунок точки безбитковості та операційний аналіз;
- ⇒ визначати вартість грошей у часі;
- ⇒ управляти основними елементами оборотних активів;
- ⇒ визначати ціну капіталу та оцінювати його структуру;
- ⇒ оцінювати ефективність реалізації інвестиційних проєктів;
- ⇒ оцінювати фінансовий ризик;
- ⇒ аналізувати фінансову звітність підприємства;
- ⇒ розробляти бюджет підприємства;
- ⇒ проводити діагностику ймовірності банкрутства підприємства.

мати навички:

- ⇒ організації фінансового менеджменту на підприємстві;
- ⇒ формування системи забезпечення фінансового менеджменту;
- ⇒ управління грошовими потоками;
- ⇒ використання у фінансових розрахунках вартості грошей у часі;
- ⇒ управління операційними витратами;
- ⇒ операційного аналізу;
- ⇒ формування та розподілу чистого прибутку;
- ⇒ управління активами;
- ⇒ визначення вартості капіталу;
- ⇒ використання операційного і фінансового важелів;
- ⇒ управління структурою капіталу;
- ⇒ формування інвестиційної політики підприємства;
- ⇒ управління інвестиціями;
- ⇒ оцінки та нейтралізації фінансових ризиків;
- ⇒ аналітичної роботи;

- ⇒ фінансового планування;
- ⇒ антикризового фінансового управління.

Зміст підручника дозволяє також опанувати предмет вивчення навчальної дисципліни, яким є фінансово-економічні відносини, що виникають у процесі управління грошовими потоками, прибутком, інвестиціями, капіталом підприємств.

Під час роботи над підручником колектив авторів зібрав та систематизував величезний матеріал щодо сучасних аспектів управління фінансами підприємств, висвітлив «білі плями» та акцентував увагу на практичних аспектах фінансового менеджменту. Зміст підручника композиційно і структурно сприятиме отриманню ґрунтовних знань, умінь і компетентності в процесі організації вивчення дисципліни «Фінансовий менеджмент» на новій методичній і технологічній базі – кредитно-модульній та акумулюючій системі навчання.

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

ПІДРУЧНИК

Стереотипне видання

За загальною редакцією доктора, економічних наук,
професора Говорушко Т.А.

Формат 70x100/16. Папір друк. №2. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк. арк. 27,95.

ПП «Магнолія 2006»

м. Львів-53, 79053, Україна, тел.+380503701957

e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва «Магнолія 2006»